

cerna

REVISTA GALEGA DE ECOLOXIA E MEIO AMBIENTE

DOSSIER FORO ALTERNATIVO:
AS OUTRAS VOCES DO
PLANETA
50 ANOS DE BM-FMI ABONDAN

- MEDICOS CONTRA A INCINERACION
- CONTAMINACION NAS RIAS GALEGAS
- PARQUE NATURAL PARA AS FRAGAS DO ELUME
- O MEIO AMBIENTE NA COMARCA CORUNESA

ROTEIRO ECOLÓXICO POR TERRAS DE NEIRA DE REI

A VOZ NATURAL DUN “LABREGO CON ALGO DE POETA” (I)

Emílio Xosé Ínsua

Así se autodefiniu quen resulta ser unha das voces fulcrais, cualitativa e cuantitativamente, da poesía galega do noso século, o escritor chairego MANUEL MARIA (Outeiro de Rei, 1929). Bautizado no seu día como “poeta da Terra Chá” e pulsador aplicado de inumerábeis cordas temáticas e estilísticas ao longo da súa trintena longa de libros publicados, o noso Manuel Maria amosa na súa obra unha profunda identificación vital coa natureza e un amor xeneroso pola Terra que imos tentar divulgar a través desta nova entrega de “A Natureza na Literatura”. Vaia a xeito de homenaxe colectiva do ecoloxismo galego a quen ten dito, con ese sentido do profundo que o caracteriza: “seime un pequeno anaco da Terra Chá animado e feito home”.

Alguns estudosos da obra de Manuel Maria teñen reparado desde ben cedo nesa presenza persistente e amábel do natural na súa poesía. En particular, o profesor Claudio R. Fer ten distinguido na poesía do noso autor unha especie de “macrociclo” ou “conxunto”, que califica de “etnopaisaxístico” e que tería comezado a manifestarse con ocasión da saída dos prelos do poemario Terra Chá, no ano 1954. Pola nosa banda, cremos que, sen negar validez a esa distinción, hai que considerar a comunión coa natureza como unha auténtica “corrente de fondo”, como un sustrato anímico-afectivo se se quixer, presente en toda a poesía manuelmariá, inclusivemente naquela que, en aparencia, está máis afastada de preocupacións naturistas ou paisaxísticas. Apenas si hai un poemario de Manuel Maria onde non se faga presente a natureza, quer como tema focalizado, quer como “dispensario” de pequenos elementos que “veñen a conto” por moi diversos motivos (unha metáfora, unha comparación, un estado anímico, un sentimento, etc.). Poucos poetas galegos teñen feito con tanta frecuencia de animais, árbores, tipos de plantas, paisaxes, etc., o obxecto da súa inspiración, nun intento (en palabras de Claudio R. Fer) de “poetizar a cultura material dunha Galiza rural e interior”. Mais isto non significou unha queda no pseudo-enxebrismo paisaxístico, alienante e auto-suficiente, tan en boga nos anos de posguerra. O propio Manuel Maria atacara sen contemplacións, como comprobamos nestes exemplos que seguen.

En primeiro lugar, Manuel Maria cre que o canto á paisaxe en si mesmo non pode satisfacer todas as necesidades do ser humano, nen consolar todas as súas angurias:

“Non abonda a frol,
nin a estrela,
nin a canción do paxaro
cando o pó noxento -terra inmunda-
nos lixa ó longo do camiño sin senso que é a vida.”
Advento (1954)

Hai, en segundo lugar, un esforzo do noso poeta por combater os tópicos, por “desmitificar” aqueles elementos preferidos dun certo tipo de poesía cursilizada; así, p. ex., a flor da azucena:

“A azucea non é pura e ten seu lixo:
ó fecundar deixou de ser virxinidade.
Eu ben sei que algún poeta ó saber esto

chorará(..)

Eis o meu mensaxe. Vivide.

Sin azuceas, sin luas, sin andrómenas."

Documentos persoas (1958)

ou mesmamente a lua, tan grata aos románticos...:

"A lúa é un vello artefacto, podre e noxento,
que amortalla coa súa palidez de enmascarada
os saloucos das adoescentes cursis.

A lúa é un vello corazón que non latexa(.)"

Morrendo a cada intre (1952)

En terceiro lugar, Manuel Maria intenta desenmascarar aquilo que agochan certos versos louvatorios para a muller galega, construídos sobre a base das comparacións cos elementos da paisaxe:

"É criminal, no tempo que corremos,
comparar a muller e máis a frol
cando as mulleres de Galicia
teñen que emigrar(.)
non ten a pel de lilio ou azucea(.)
tampouco a súa sorriso é
un raio de sol na primaveira"

Remol (1970)

Debuxo de Isaac Díaz Pardo, incluído na 4ª edición do libro *Terra Chá* de Manuel Maria.

Este afán desmitificador, desenmascarador, aínda se estende e toca de cheo o discurso, supostamente "lírico", construído desde os despachos do Ministerio de Información e Turismo na era Fraga Iribarne sobre a "esquina verde do noroeste peninsular": a Galiza do atraso, da represión e da riada emigrante ficaba oculta tras un manto verbal de loubanzas á paisaxe e de reclamos para o turismo:

"A lírica serán e o mar inmenso.
O verde dos lameiros, as bateladas
enchendo de paz-fermoso cadro-
a xeorxísimas calma das campías.
A nosa paisaxe- ¡qué mágoa non
podela enlatar como as sardiñas!
que non pode admitir comparanza
con outra paisaxe, por moi fermosa,
grandiosa e garimosa que ela sexa.
Hai que dicir sempre non, non
e non a tanto tópico que afoga,(.)"

Proba documental (1968)

A conclusión de Manuel Maria explicita-se sumariamente nestes versos:

Vive coa xente nas rúas,
esquenze froles e lúas(.)
Ti respiras, vives, comes:
¡ponte do lado dos homes
e non do da primaveira!(.)

Versos pra cantar en feiras e romaxes (1969)

Nada máis lonxe da verdade que deducir dos versos anteriores unha minusvaloración ou un desleixo pola natureza. Estamos diante da reacción indignada dun poeta que comproba como algo íntimo e seu, (e ao tempo comunal) está a ser utilizado espuriamente, como "tapadeira" ou "narcótico" de situacións sangrantes que afectan a Galiza e aos galegos nesa época. Son tempos de ditadura. E o noso poeta acudirá á ironía e á burla para deixar en evidencia a arbitrariedade e a prepotencia exercidas desde o poder totalitario e centralista. Non puido ocorrerse lle ao Manuel Maria outra solución que enfrontar nos versos as "fantochadas" dos elementos de "orden e mando" cunha forza invencíbel, indomeñábel, que mantivese intacta a liberdade e a dignidade: a natureza. Daí o efecto de versos como estes:

"Prohíbese, por orde da Alcaldía,
que medren porque sí
as rosas do xardín municipal.
Dende agora as pombas teñen
que pedir licencia pra voar(.)
Están fora da Lei
as estrelas, a Primaveira,
as froles i os paxaros(.)"

Documentos persoas (1958)

Tamén certa ironía contra os estamentos academicistas da cultura galega se deixa entrever nestoutros versos:

**"Eu comunícolle a vostede, señor Merlo(.)
que non lle diga a ninguén o seu cantar.
Vostede non ten licencia da Academia
e non se pode cantar sin máis nin máis."**

Documentos persoas

E sen abandoarmos esta veta irónica, vexamos como Manuel Maria pon en solfa o (suposto) ecoloxismo oficial do Réxime:

**"Apareceu un pombo suicidado.
Aforcouse onte pola noite
na ponla frolida dun cereixal(.)
I oxe ó seu enterro asistirá,
vestida de loito riguroso,
a Sociedade Proteutora de Animás."**

Documentos persoas

No poemario Odes num tempo de paz e de alegría, publicado en Porto no 1972, Manuel Maria culmina maxistralmente este proceso de ironización sobre as cousas, presentando-nos en verso un perfecto "mundo ao revés". Paga a pena reproducir estes fragmentos que tocan o tema da degradación medioambiental e do abandono da terra:

**"Galicia é un paradiso, un xardin
cultivado con cencia e con beleza.
Non se ollan, por ningunha banda,
ortigas, hedras, silveiras,
cardos, toxales ou codesos.
Tampouco hai campos ermos(.)"**

"Oda pesimista ó meu país"

**"Non coñezo nada máis delicioso
e máis humán que as grandes
ciudades, emporios de riqueza,
de cultura, de solidariedade,
de igualdade, de desintrés,
de auténtica irmandade(.)
hai grandes espacios verdes,
non se ven fumes, a xente vai
sosegadamente ó seu traballo,
eiquí sobran prisas, timbres
semáforos, brúidos, teléfonos,
os paxaros andan polas rúas
misturados con autos e persoas,
o tráfico é fluído e moi doado,
o río está limpo coma a prata,
non hai que soportar molestias,
o silencio é perfeuto, o ar purísimo
sin rastro sequer de polución,
as albres i as roseiras medran
no meio das calzadas libremente(..)"**

"Oda ás grandes cidades"

Un último exemplo desta técnica irónica do noso poeta, con elementos da natureza empregados como materia prima dos versos, temo-lo nun dos poemarios máis "políticos" da sua traxectoria: Cantos rodados pra alleados e colonizados (1976). Nunha composición titulada (note-se a retransca) "Poema romántico", lemos o seguinte:

**"Hai moitas variedás
de cás,
dende o can de palleiro
ó petiso faldeiro,
contando ó perdigueiro.
Pero hai unha clas
arrepiente:
é o gran capital
multinacional
dos norteameri-CÁS
que ri por diante
e roe por detrás".**

Mais o Manuel Maria non esgota nesta veta a sua faceta de escritor naturista. É poeta tamén de olladas amábeis sobre o mundo, de identificacións sentidas, de emocións ante a paisaxe, de compromiso ecoloxista. Veremo-lo no próximo número de CERNA. ■

Debuxo de Díaz Pardo que ilustra o poema CAS, pertencente á 4ª edición do poemario Terra Chá.

cerna

REVISTA GALEGA DE ECOLOXÍA E MEIO AMBIENTE

PRIMAVERA 1995 • núm. 14 • P.V.P. 400 Ptas.

Dossier

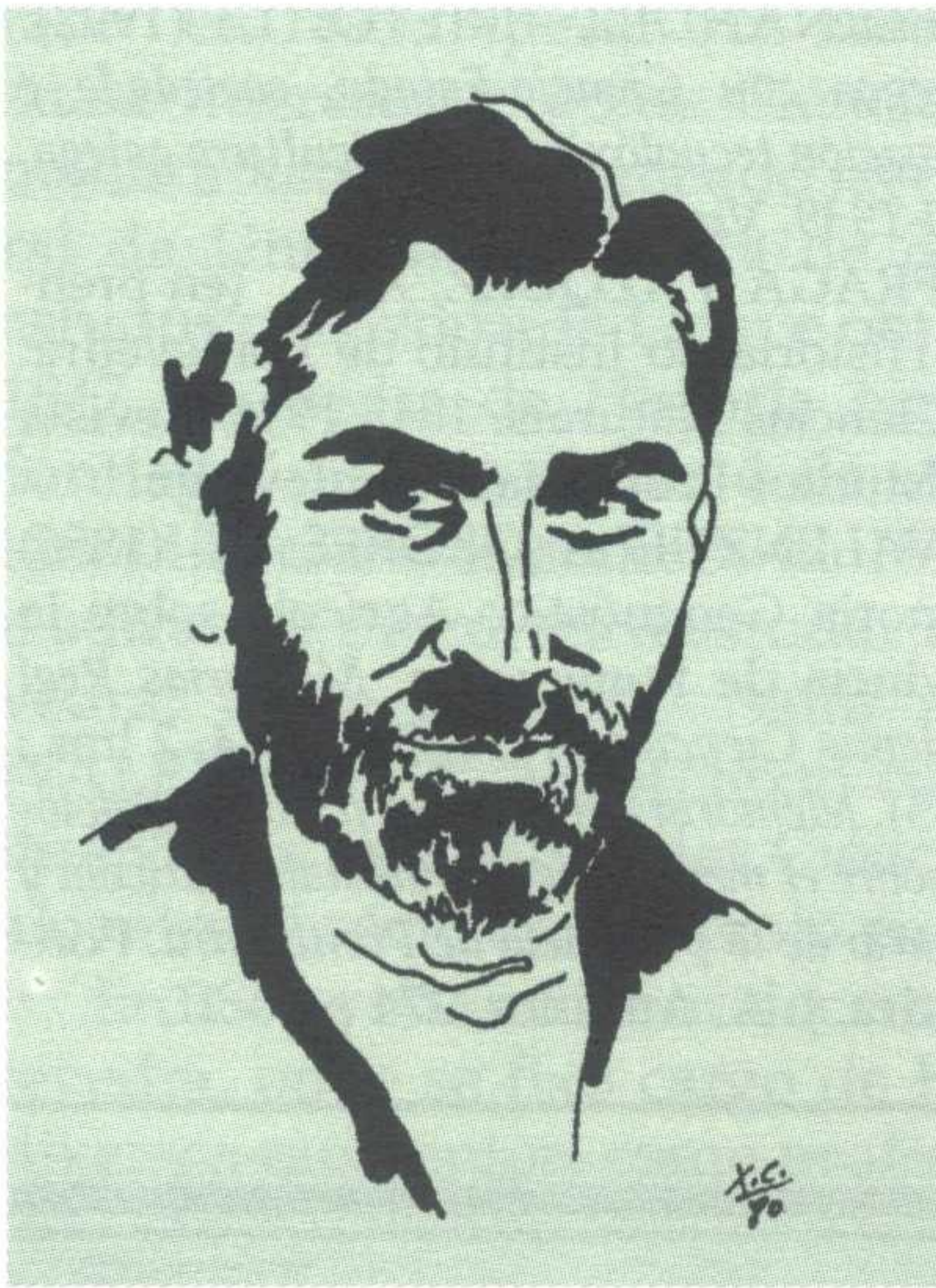
**HISTORIA E ALTERNATIVAS
PARA OS CAMIÑOS DE
FERRO DE GALICIA**

- ◆ **IMPACTO AMBIENTAL DAS AUTOESTRADAS, S.O.S.**
- ◆ **DE GUIXAR A CERCEDA: DO LIXO AS DIOXINAS**
- ◆ **INICIATIVA LEXISLATIVA POPULAR CONTRA A INCINERACIÓN**
- ◆ **A MORTE DOS BOSQUES**
- ◆ **PRESENTE E FUTURO DOS ANCARES**

MANUEL MARIA: A VOZ NATURAL DUN "LABREGO CON ALGO DE POETA" (II)

Por Emilio José Ínsua

Continuamos o achegamento á poesía de Manuel Maria que iniciábase no número anterior. Acrescentaremos nesta entrega novas mostras da fortísima implicación que todo o relacionado coa natureza posúe na súa obra

Retrato de Manuel María feito por Xoán Carlos L. Blanco e incluído como ilustración na *Escolma de poetas de Outeiro de Rei*. Edicións Xerais, Vigo, 1982.

Unha parte da poesía de Manuel Maria, nomeadamente da producida desde a década dos 80, está tinxida dun ton outonizo, fortemente elexíaco e mesmo testamentario. Neses poemas, onde se fan patentes, sobre todo, temas como o paso do tempo ou o presentimento da morte, hai tamén lugar preferente para a natureza. Iso acontece, por exemplo, no poema titulado "*Despedida da primavera*", onde

Manuel Maria escolle como interlocutora para dicir o seu adeus, non por azar, á estación onde a natureza se amosa máis viva:

"É tempo xa de que me despida, Primavera.
Queda lonxe aquela idade na que eran irmáns os nosos mences (...)
agromaban rosas, camelias, carabeles,
a vida tiña unha esencia musical
a cuio máxico son corrían os ríos,
danzaban, rumorosas, as florestas
e ordenaba o seu curso o universo.
De ti me despido pra sempre, Primavera.
Sei que o tempo é irreversíbel
e non vale de nada andar laiando.
Ameite fondamente e de verdade (...)

Só che pido

unha raiola de sol e de alegría pra aquecer
a este meu triste corazón, vello e cansado."

A primavera de Venus (1993)

Manuel Maria botou man da natureza no poemario *Libro de pregos* (1962) para exprimir a súa dor con ocasión da desaparición física dun irmán seu. A morte, nestes versos, concíbese, antes que nada, como un abandono do marco natural onde decorría a existencia:

"Irmán: ¡deixache o po destes camiños
i o corazón prendido nas silveiras
escoando ledicias e orballos! (...)
¡Deixache o gando i os paxaros,
o marmurio calado do pai Miño,
a quietude infantil do noso pobo
i a gracia xentil das centeeiras!. (...)
¡Agora estás con Deus, sobor da terra,
e pódelle pedir a Deus tódolos paxaros!".

Outras veces o ton tristeiro desta especie de despedidas vitais de Manuel Maria aparece mitigado por algunha esperanza. A existencia de dous seres humanos que se amaron prolongará-se tomando forma de bris e integrando-se harmonicamente na natureza:

(...) Envelleceremos xuntos
e, cando chegue a hora de partir,
o noso amor non morrerá:
hase transformar no bris lixeiro
que en maio canta emocioado
na escura folla das abelairas
ou no sol ourilcente do Outono
que bica ás carballeiras docemente".

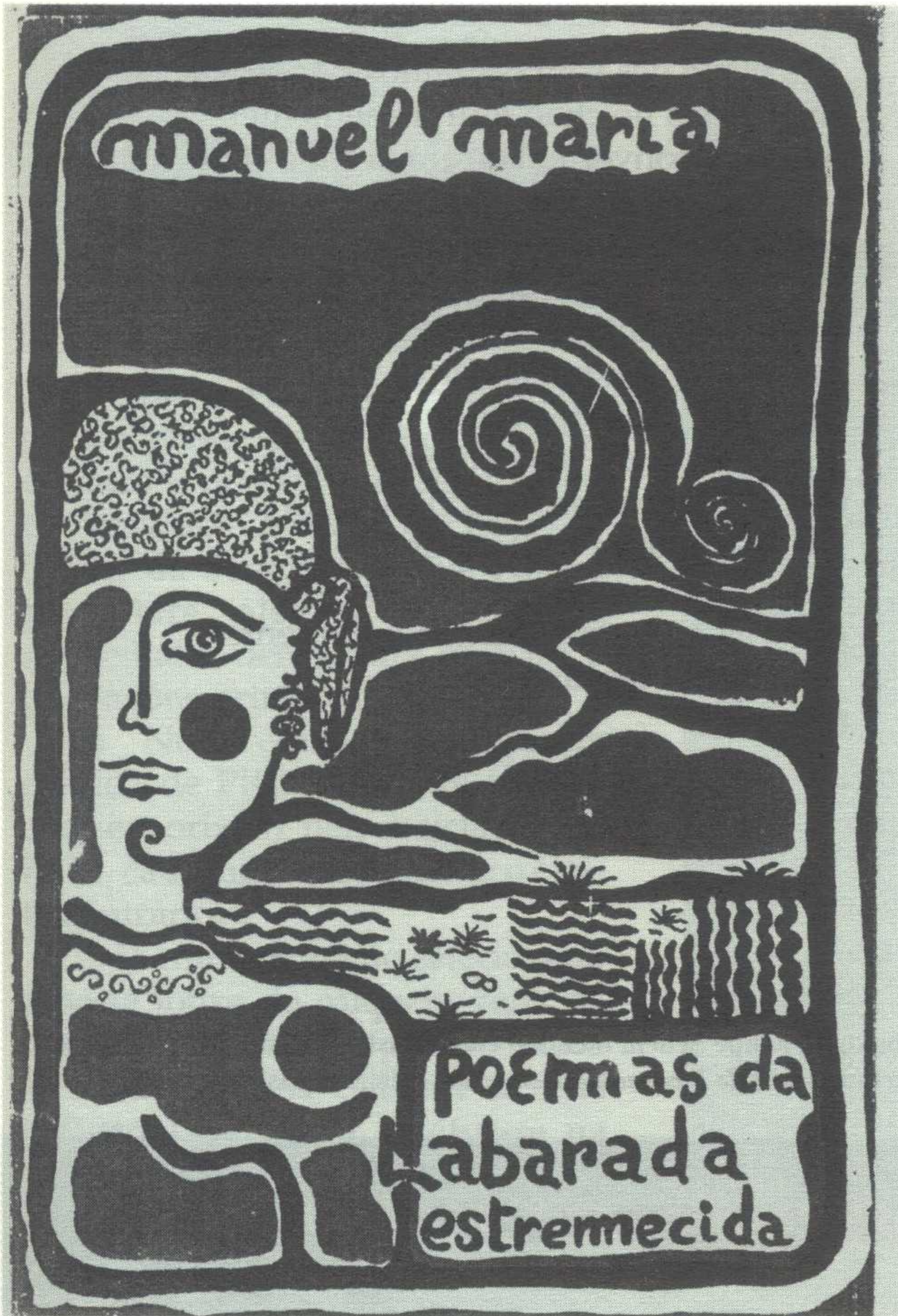
Poemas da labarada estremecida (1981)

Nestas horas de reflexión e balanço, de botar contas coa propia existencia, atopa o Manuel Maria nese amor da súa compañeira, Saleta, e no disfrute da natureza os seus saldos positivos máis valiosos:

"Agora que entrei no propio Outono
camiñando amodo pró solpor (...)
Non teño tesouros e son dono
da estrela, do orballo, do albor,
do incansable regueiro cantador,
dos furacás, dos mares e dos tronos".

Nos *Versos do lume e do vagalume* (1982) o noso poeta deixa constancia explícita da súa vontade cando chegue a hora da derradeira viaxe, rexeitando a alternativa da incineración:

"Nom quero que o lume
destrua e aniquile
a minha carne
na que, ás veces,
cantou namorada
a cotovia.
Sómente som terra.
Só desejo ser terra,
misturar-me coa terra,
perder-me, confundir-me
no silencio da terra.
E pido-lhe,
com todo o meu ser,
á terra minha mai,
que seja gentil comigo."

Idéntico tema aborda no libro **Escolma de poetas de Outeiro de rei** (1982), concretamente no poema que leva por título "*Testamento*". Nel, Manuel Maria reitera o seu desexo de comunión final coa terra:

"Enterrádeme en Outeiro
que quero escoitar o Miño
co seu paso silandeiro
nos prados de Xuncaíño (...)
ollar como nace a herba
e oír ó cuco en abril (...)
contemprar a lúa noiva
e ollar espigar os trigos (...)"

Non directamente relacionados coa presenza intuída da morte ou co outono da vida, pero igualmente marcados pola tristura e o desamparo son aqueles versos do escritor chairego onde se fai patente a súa necesidade de sentir-se integrado na natureza e agarrado polos seus elementos. Un bo exemplo disto é o poema "*Desalento*", pertencente a **A luz resuscitada**:

"Cando as árbores me negam a fala
e o río emudece ao meu passo,
e nom me olham os penedos,
e nuves e estrelas están foscas,
e fogem os páxaros,
e non treme a terra, levemente
jubilosa, debaixo dos meus pés
sinto que todo o universo
perdeu o equilibrio e a harmonia (...)"

As tristezas interiores dominan en ocasións o corazón do poeta, até o punto de que este vira incapaz de perceber a beleza do mundo, de regalar-se coa fermosa visión da natureza adornada en cada sazón:

"Os meus usados olhos som incapazes
de contemplar os delicados
e esvaídos ouros do outono,
o verde nédio azul da primavera,
as luzes excessivas do estio
e os enluidados grises do inverno.
Agora a minha olhada sempre está
aberta cara adentro (...)"

Versos do lume e do vagalume (1982)

Superando estes intres de relativo alleamento a respeito da natureza, Manuel Maria fai abondosas declaracións de integración nela e de comunión cos seus elementos. Unha delas é esta:

(...) "Proclámome irmau dos castiñeiros,
das xestas, dos toxos, dos camelios,
das abidueiras, teixos e carballos
pois alumounos a mesma luz grisenta,
iguales choivas nos luiron
e un idéntico vento conferiunos
o outo don da vida e o da palabra".

Ritual pra unha tribu capital de concello
(1986)

Moitos deses elementos naturais son vistos polo noso autor cun espírito diríamos franciscano, ao xeito de boa parte da produción poética de Noriega Varela. O noso Manuel Maria chega a definir-se, no libro **Documentos persoaes** (1958), como "unha humilde folla que salaia / na noite escura movida polo vento". A presenza no mundo e arredor de nós das máis pequenas criaturas cobra un valor inmenso nos seus poemas. Dan fe disto versos como os pertencentes ao libro **Compendio de orballos e incertezas** (1991), concretamente á "*Baladiña do regato do Cepelo*", poema onde Manuel Maria se identifica co pequeno río que atravesa o seu Outeiro de Rei natal:

"Sei que eu non son un río caudal
como o Pai Miño, senón breve,
humilde vea de auga
como o pobre regato do Cepelo
que vai entre carpazas, toxos,
freixos, abidueiras e ameneiros
dicendo a súa canción emocionada
por que sexa menor este silencio
que, como unha mesta tebra,
intenta envolver a todo o mundo (...)"

O prodixio da natureza, renovando-se cada primavera, dando froitos, rodeando imperceptiblemente e sen aspaventos notórios o noso viver é cantado polo Manuel Maria en versos como estes de **O libro das baladas** (1978):

A natureza na literatura

"A ras de chao, con pés ben chantados no torrón, imos vivindo i ás veces acontece que frolece unha mazaira, que canta prodixiosamente unha laberca, que unha nogueira dá noces, que o bris menea ás abelairas, que o vento pasa asubiando i a formiga que puxa coa súa carga. A ras de chao balan as ovellas, as égoas rinchan chamando polos poltros, as vacas pacen lentamente, os cervos rebrincan polos boscos, o aire é navegado polas pombas, as xovencas reloucan polos prados, chirlan agudamente as anduriñas (...)"

ou como estoutros da "Ode ao nacemento dunha folla", incluída no libro **As lúcidas lúas do outono** (1988):

"¿Qué cantidade de maravilla foi precisa pra que se produxera este prodixo?
¿Qué dor ou que alegría sentíu a arbre cando esta folla xurdíu á luz de súpeto?
¿Qué lle diría o vento cando a ollou?
Cando se menea e vibra:
¿Qué sagredo ou mensaxe nos quere transmitir?
¿Cómo e de qué xeito tivo que adelgazar a terra, rubir arbre enriba, facerse vidro musical e transparente e ser delicada folla estremecida?"

No libro **A luz resuscitada** hai poemas adicados ás máis diversas criaturas, desde as máis maxestuosas ás máis pequenas, desde as máis indómitas ás máis cotiás: o cervo, a doniña, o boi, o can, o gato, o raposo, os peixes, a toupa, o vagalume, o lobo, a bolboreta, a rula, o rouxiñol, a gaivota, a laverca, a andoriña ("flor do ar"), o corvo, a lavandeira ("páxaro de pasos/ miúdos e nervosos, a correr,/ com medo apresurado, detrás do arado/ que abría a terra moura e tépeda/ pra sementar o centeio polo Outono") e, finalmente, as pombas:

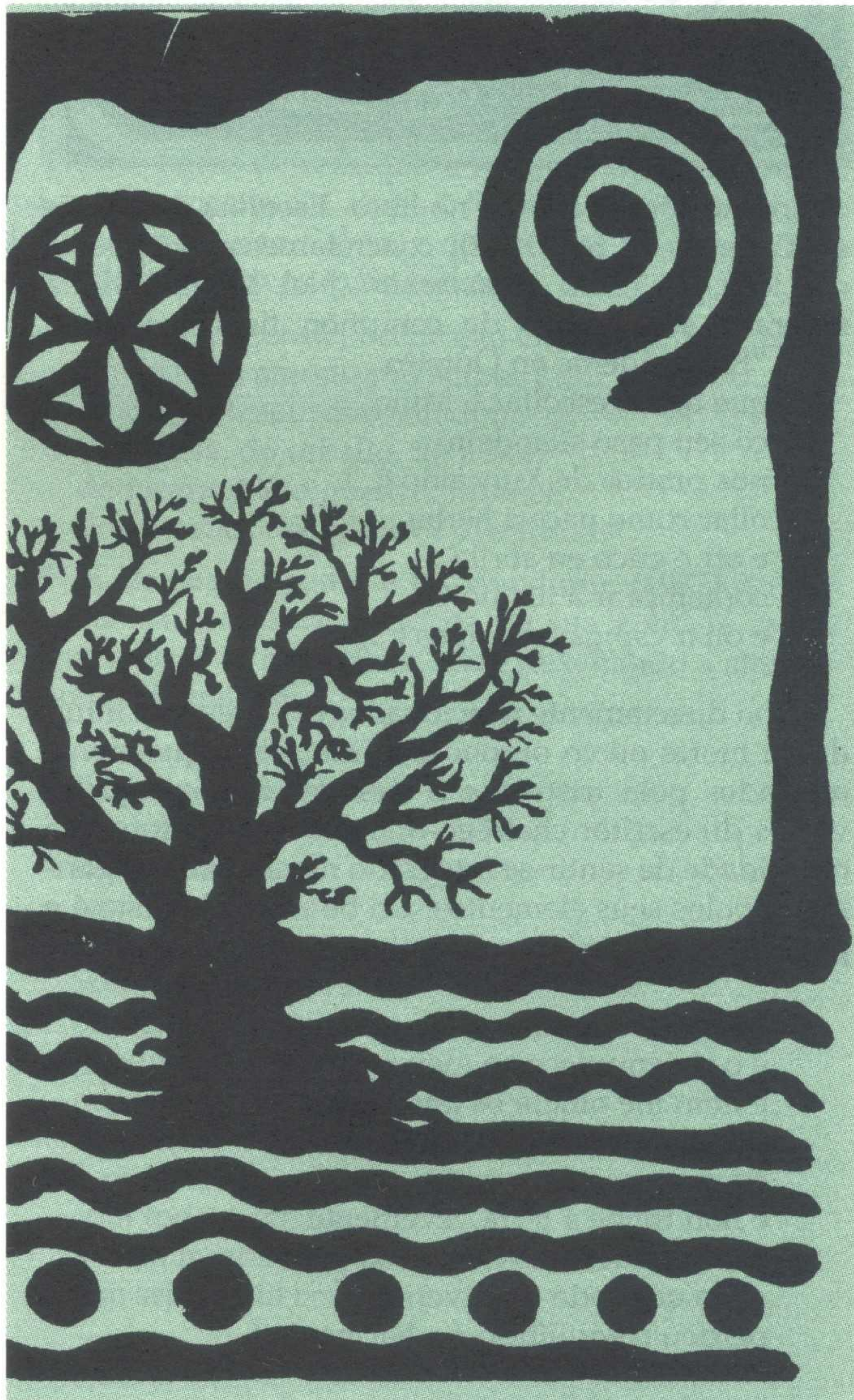
"Irrenunciáveis pombas que voávades no horto familiar da minha infância: íades da figueira á maçaira; do cedro, ao pexegueiro e ao loureiro, ao mirto, á cerdeira ou á pereira. Sulcávades o ar e, ao vosso passo, deixávades um ronsel açucarado de brancura inocente (...)"

Este proceso de identificación do poeta con todos os elementos da natureza que o rodean chegará finalmente á súa quintaeséncia no poema titulado "Home":

"Os meus pés som carvalhos poderosos enraizados no chao mui firmemente. As maos convertem-se em pombas (...). Mágico vale é o meu peito cruzado de escusados, fondos rios (...). O corazón é um vulcám aceso polo lume do amor. Da fontela dos meus beijos agromam palabras musicais que surdem da terra como a água. Os olhos como estrelas cintilando (...). E a minha testa é alto monte coroadado de nuves e de neves onde as calandras cantam livremente".

A luz resuscitada

Debuxo de Felipe Senén, incluído como ilustración no libro de Manuel María **Poemas de labarada estremecida**, Edicións Xistral, Santiago 1980.

cerna

REVISTA GALEGA DE ECOLOXÍA E MEIO AMBIENTE

VERAO 1995 • núm. 15 • P.V.P. 400 Ptas.

- ◆ **TODOS CONTRA A INCINERACIÓN**
- ◆ **ROTEIRO POLA PENÍNSULA DO BARBANZA**
- ◆ **A RECOLLIDA SELECTIVA EN ORIXEN**
- ◆ **MOUGÁ, ENTRE A REALIDADE E O DESEXO**

MANUEL MARÍA:

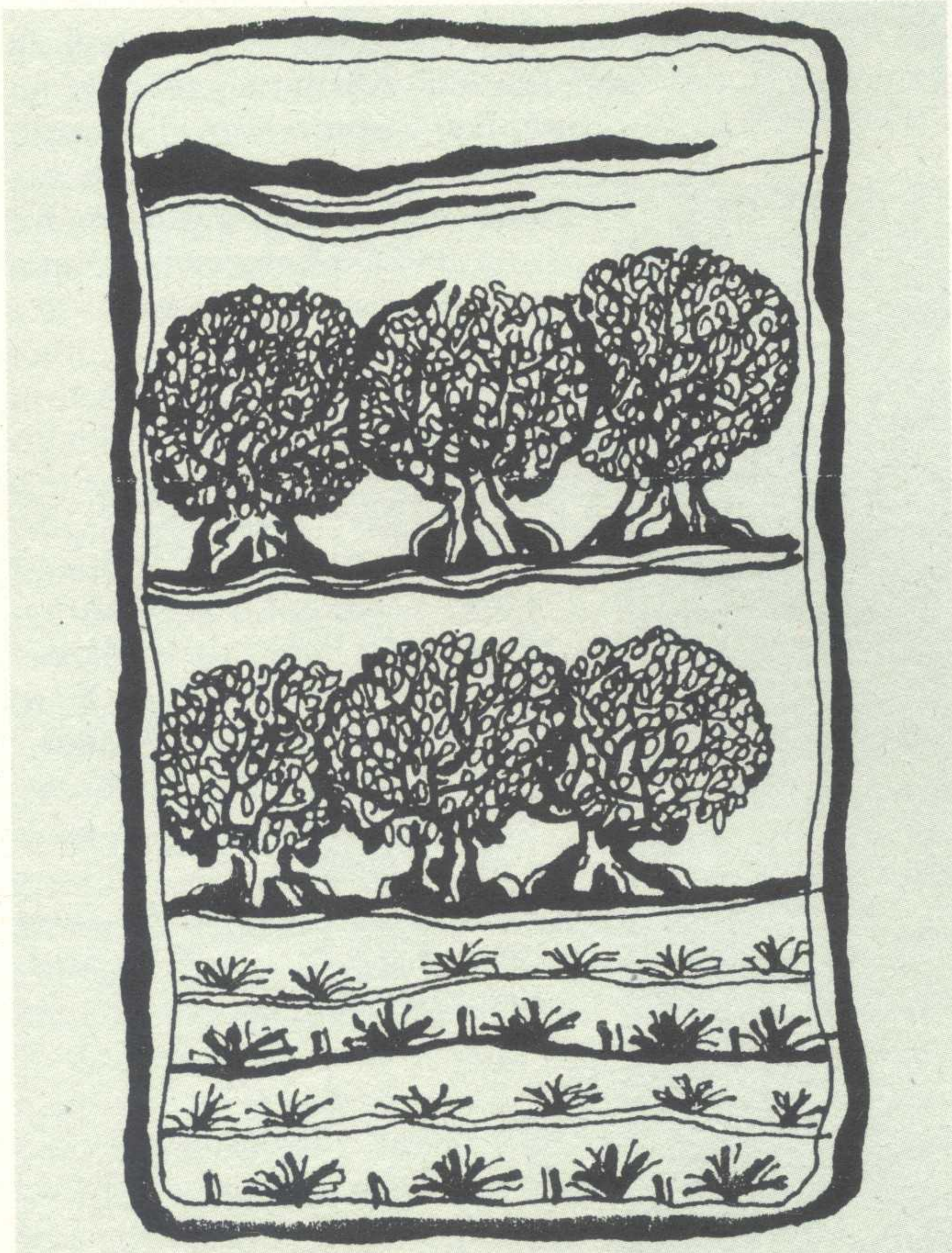
A VOZ NATURAL DUN 'LABREGO CON ALGO DE POETA" (III)

Por Emílio Xosé Ínsua

Tornamos hoxe a deitar atención sobre a poesía do Manuel María na súa vertente crítica. Desta volta, o tema non é outro que o deterioro medioambiental que sofre Galiza, ante o que non pode nen quer permanecer calado. Tamén falaremos do uso de elementos naturais con valor simbólico negativo na súa poesía.

Seguramente é o Manuel María un dos primeiros poetas galegos que incluíron, entre os motivos da súa inspiración, o da natureza agredida ou degradada. No cultivo desta vertente combinará o noso poeta diversas cordas: a diatriba contra os responsábeis, o ton elegíaco, a ironía e a acedume na denuncia, a reflexión pesimista ou, finalmente, o chamado explícito para unha nova sensibilidade, para un ecoloxismo activo de todos nós.

Ilustración do libro de Manuel María "Ritual pra unha tribu capital de Concello" (Ourense, 1986), obra de Felipe Senén.

No seu poemario máis recente, *Poemas para dicir-lle a dúas lagoas* (1994), Manuel María inclúe este lamento-maldición pola perda de enclaves naturais emblemáticos da súa terra natal:

"Lagoa de Cospeito: no nome do proveito levaron a tua auga, secaron o teu leito.

-Maldito sexa. (...)

Lagoa de Cospeito: aquel que te secou ¡que teña o mesmo fin que a ti che dou!

-Maldito sexa."

Non é un exemplo aillado. A degradación medioambiental, mesmo en entornos urbanos, subleva o ánimo do noso poeta. A acedume na denuncia contra a actitude depredadora dos especuladores verte-se sen trégola nos versos deste poema, incluído en *Compendio de orballos e incertezas* (1991):

"Decídeme, planificadores da morte do antigo engado das cidades, se vos semella que aínda non destragástedes dabondo a media lúa máxica da fermosísima badía de A Coruña (...). Aconséllvos que rematedes de vez con toda a ría. Así poderedes ir, nos vosos autos importados, dende o Castelo de San Antón deica Gandarío e Santa Cruz, lugares apropiados pra erguer nucleares, fábricas de cemento, refinerías, vertedeiros de lixo e celulosas:

a única paisaxe que vos merecedes e queredes".

Hai un lugar para o pesimismo no corazón do poeta ante o patente virar de costas á natureza da Humanidade e, tamén, ante o trunfo aparentemente irreversible dos valores da barbárie, a destrución e a manipulación:

"Neste tempo de crise, cruel e miserento; de inautenticidade perfumada de lírio, de criminais manipulacións escandalosas, de promoción comercial e de mentira, de quebra de valores e feroz agresión á escusada intimidade do home: quem sabe escuitar a voz do vento, entender a linguaxe dumha flor, olhar a beleza da terra e das estrelas (...) ?."

A luz ressuscitada (1984)

A tristura provocada, entre outras razóns, pola situación do país, polas miserias cotiás ou polas condutas de determinadas persoas impeden-lle ao noso poeta:

"saudar con gozo á primaveira, nin escoitar ó cuco por abril

nin ollar as froles
polo maio(...),
descifrar
o mensaxe de amor
que canta o río (...)"

Aldraxe contra a xistra (1973)

Con aquel discurso irónico e de "mundo ao revés" que xa temos constatado noutros poemas, Manuel Maria arremete contra as visións sesgadas e parciais sobre a realidade paisaxística do país. Fronte á Galiza sempre verde e de estampa turística que certa literatura pregoaba, o poeta chairego lanza o seu embite:

"Facédelle poesía urbana e intimista,
¡ouh requintadas antea da parvicie infinda!
á fermosa contaminación dos ríos,
ás cómodas correoiras aldeás,
ó progresista candil de gas ou de carburo,
ós útiles plásticos tirados nos camiños (...)"

Catavento de neutrós domesticados (1979)

ou canta, transgresor, a sua particular "ODA Á BELEZA":

Esploro o mundo soterrado das cloacas,
o reino luminoso das alcantarillas,
o país farturento dos desaugues
e incluso a fértil a turística rexión
na que se queima a porcallada
que, cada día, espulsan as cidades,
como noutro tempo facían
cos gafos, apestados e chagados.
¡Ouh requintados poetas líricos lilí
e burgueses aspirantes a aristócratas!
este planeta de ratos e cheirumes
é unha realidade exterior e ouxetiva
e por eso mesmo, xa é fermosa (...)."

Este recurso á ironización até límites grotescos está moi presente no xa citado poemario **Catavento de neutrós domesticados**. Neste libro hai un poema titulado "*Plano descritivo do país de Babia*" no que MM enumera características certamente peculiares, de xinea surrealista: tal país está habitado por muricegos brancos, nel a xente aliméntase de escarabellos, as pombas son apuñaladas, as galiñas máis vellas son usadas como máquinas de facer café exprés, os esqueletes das sardiñas soñadoras teñen que pagar tributos á facenda pública... Ao mesmo libro pertencen a oda anterior e máis estes versos:

"¡Pódese comparar o confortante cheirume do cadavre dun ourizocacho, dun gato ou dun can, ós que suicidaron as rodas dun automóvil que iba a 205 km. hora, co recendo das inocuas froliñas que están como aparvadas na campía emporcallando a pureza da paisaxe coas súas inesplicables cores complicadas? As tripas dun galo devoradas polos corvos, as moscas voando como aviós familiares (...)

os tenros plásticos abandonados,
o medo e a gracia dunha rata que fuxe,
os infindos matices metálicos do zurro,
o cromatismo de pudrideiros e esterqueiras,
a variedade, mesta e viscosa, das cloacas,
o bruído xentil das alcantarillas adiviñadas (...)
Existe un mundo de mercurio e desperdicios,
habitado por vermes cegos, microbios infeuciosos,
virus mortíferos e outras cousas semellantes (...)
mundo sin cromos,
sin cursis paxariños chiando enfebrecidos
arpeixos de amorciño azucarado".

Nalgunha ocasión Manuel Maria reaxe ao desánimo e á indignación recorrendo a un discurso poético que establece a superioridade do natural fronte ao tecnolóxico:

"As abellas, sempre tan atafegadas,
con tan poucas horas libres as probiñas,
son mellores e máis eficaces calculadoras
que as computadoras electrónicas
i é preferible ollar como voa un reiseñol
que contemplar o vo dun concord
ou doutro avión de características semellantes (...)
que os cantos dos grilos son máis maravillosos
que os anelos que cinguen ó planeta Saturno,
que o brado dunha vaca ten unha tenrura
que naceu no comenzo do mundo (...)."

Informe para axudar a alcender unha cerilla (1973)

Ilustración de Xurxo Fernández, incluída no poemario de Manuel María "*Compendio de orballos e incertezas*" (Santiago, 1991).

